

بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تقیدات دینی در دانش آموزان ابتدایی شهرستان دهگلان

صادق محمدی^۱، رضا اسمعیلی^۲

reza.esmaeili76@yahoo.com

مقدمه

دین یکی از کهن ترین نهادهایی است که جامعه شناسان توجه ویژه ای بدان دارند، و از آنجا که دین پدیده ای اجتماعی است، مطالعه و شناخت دین، در حقیقت همان مطالعه و شناخت جامعه است. مطالعه جامعه شناختی دین بیشتر با مطالعه زندگی اجتماعی در پیوند با دین، به عنوان یک متغیر مهم می پردازد. و در واقع مطالعه دین و پیوند آن با جامعه تلاش می کند که نتایج و پیامدهای دین را برای حفظ انسجام و همبستگی اجتماعی و ثبات و استواری زندگی اجتماعی توضیح دهد. و بدین منظور، جامعه شناسان دین را از یک بعد خاص آن که نمود و حضور آن در جامعه و تأثیر پذیری آن از جامعه و تأثیرگذاری آن بر جامعه است، مورد بررسی قرار می دهند (شجاعی زند، ۱۳۷۶: ۱۸).

بررسی پیرامون هر موضوعی به دو شکل ممکن است. یکی مطالعه درونی یا مطالعه مشخصات و مناسبات درونی اجزاء و دیگری مطالعه مقتضیات پیرامونی و عوامل تأثیرگذار بر یک پدیده و تغییر و تحولات خارجی آن موضوع. در بحث دین پژوهی نیز دو دسته از علوم شکل گرفته اند که یک دسته از این علوم به کار شناسایی و معرفی دین از درون پرداخته اند که به علوم و معارف دینی معروفند و طالبان این علوم را عالمان دین می نامند. بعضی از این علوم عبارتند از: فقه، کلام و تفسیر؛ دسته ای دیگر از این علوم به بررسی تأثیر و تأثرات دین و جامعه و بررسی این تحولات بر رفتار افراد جامعه می پردازند (شجاعی زند، ۱۳۷۶: ۱۸).

از جمله این علوم دسته دوم جامعه شناسی دین می باشد که عبارت است از مطالعه دین و ارتباط با «ساخت» و «فرایند» اجتماعی. جامعه شناسی دین مناسبات میان نهادهای دینی و نهادهای غیر دینی را مورد بررسی قرار می دهد (شجاعی زند، ۱۳۷۶: ۱۸). از جامعه شناسانی که به مطالعه دین پرداخته اند می توان به کارل مارکس، ماکس وبر، امیل دورکیم، پارسونز، اینگلهارت، پیتز برگر، تامس لاکمن، شارل گلاک و یواخیم واکس اشاره کرد، که از نظریات این اندیشمندان در این پژوهش استفاده شده است.

جامعه ایران نیز یک جامعه دینی است که این صفت (دینی بودن) ساختار و ویژگی خاصی به آن داده است. با آنکه دین

و دینداری از ارکان مهم جامعه مان محسوب می شود و در بین افراد و ساختارها تأثیرگذار است، اما در سالهای اخیر تغییراتی در دینداری افراد مشاهده می شود. برخی تفسیرهای بدبینانه معتقد است که روند امور، ارزش گریزی در جوانان را تقویت می کند. از این زوایه، متأسفانه همه شواهد علیه دینداری جوانان و گسترش ارزشها و هنجارهای ضد دینی است. این در حالی است که برخی از مفسران ضمن پذیرش برخی شواهد در تأیید این فرضیه، معتقدند اوضاع چندان که گفته می شود، ناامید کننده نیست. از این زوایه، صرفنظر از وجود شواهدی در تأیید افزایش فاصله بین ارزشهای دینی و رفتارهای جوانان، اشکال اساسی را متوجه نوع برنامه ریزی و اجرای برنامه های فرهنگی- تبلیغی می داند و معتقد است که گرایشهای ضد دینی در جوانان بسیار ضعیف است و فطرت جوانان همچنان طالب دین و ارزشهای دینی است. و اصولاً یکی از شاخصه های تشکیل دهنده شخصیت ایرانیان و جوانان ایرانی دین و بالاخص دین اسلام می باشد. جهت بررسی بخشی از عوامل اجتماعی فرهنگی تأثیرگذار بر دینداری جوانان به عنوان طیفی از افراد جامعه که بسیار بیشتر از سایرین در معرض تغییر و تحول شخصیتی قرار دارند، به انجام این پژوهش پرداخته شده است (شجاعی زند، ۱۳۷۶: ۱۸).

بیان مسأله

مطالعات و نظریه های موجود در ارتباط با دین و جامعه شناسی دینی نشان می دهند که اعتقادات و باورهای دینی به عنوان یکی از مهمترین عوامل ایجاد تحکیم و انسجام اجتماعی به شمار می روند و نقش بارزی در تحولات اجتماعی و اقتصادی ایفا می نمایند؛ و دین و مذهب به صور گوناگون از دیرباز، در طبقات مختلف تاریخ بشری به ظهور رسیده و تا به امروز نیز امتداد داشته است و مادام که نوع بشر در این کره خاکی زندگی کند، این غریزه در نهاد او محکم و استوار و منشأ آثار بسیاری خواهد بود و چون «دین و مذهب» مهمترین سیستم کنترل درونی انسانها است تا موقعی که پایه های مذهبی در یک جامعه قوی و اعضای آن جامعه پایبند به اعتقادات و باورهای دینی و مذهبی خود باشند، عموماً به